

Давньоукраїнський кам'яний хрест.
м. Переяслав-Хмельницький. Київська обл. Друга половина XIX ст.

ПІСЛЯМОВА

Обрана автором тема “Кам’яні хрести в Україні” має велике значення не тільки в контексті історії мистецтва, але й для вирішення вузлових проблем історії української культури. На матеріалі одного з найменш вивчених видів мистецтва розглядаються такі важливі питання, як національна своєрідність культури, переплетіння в ній оригінальних рис з творчим засвоєнням здобутків культури країн Заходу і Сходу, внесок українського народу в загальну скарбницю світового мистецтва, джерела формування української ментальності.

Одна з головних причин, що зумовлює наукову цінність роботи, полягає в якості та новизні обраного для розгляду матеріалу. Кам’яні хрести - одна з гілок пластичної культури християнських народів Східної Європи, привертала увагу дослідників, але до монографії В.Малини вони не вивчалися спеціально з такою детальністю і в такому обсязі.

Дослідження такого характеру могло з’явитися на Україні лише сьогодні. Адже відомо, що протягом тривалого часу не дозволялося об’єктивно досліджувати питання, що стосувалося релігії і церкви. Символіка релігійного мистецтва, зумовлена його роллю у відображенні основ віровчення, практично не висвітлювалася або висвітлювалася надто спрощено. Саме тому цінною рисою книги В.Малини є те, що в ній з належною ґрунтовністю розглядаються функції, побутування, символіка конкретного виду мистецтва не лише з точки зору обрядовості, а й в контексті глибинного, сакрального значення мистецтва. Такий підхід дозволив досліднику розкрити саме ті аспекти інтерпретації пам’яток, які були найважливішими і для їх творців, і для середовища. Знання загальнохристиянських рис і зокрема православного віровчення дозволили авторові з належною глибиною розкрити культурний і символічний зміст пам’яток. Кам’яні хрести в Україні вивчалися дослідником протягом майже 30 років, тому в роботі залучені і вже неіснуючі пам’ятки, і ті, що ще зберігаються в різних регіонах України, або ж згадуються в літературі, архівах тощо. Саме це зумовило обширний корпус пам’яток, які вперше вводяться до наукового обігу і являють собою оригінальний вид мистецтва, що розвивався в постійному зв’язку з іконописом, гравюрою на сюжети Святого Письма.

Важливою рисою роботи є те, що автор не лише виявив, зібрав і дослідив розпорошені по всіх областях пам’ятки, але й провів їх систематизацію, атрибуцію, виявив типологію форм,

що відповідає рівню і вимогам сучасного мистецтвознавства. Вражає обсяг зібраного матеріалу.

Особливою перевагою дослідника є те, що протягом багатьох років В.Малина займався вивченням народного мистецтва, є автором цілого ряду книг, присвячених мистецтву Півдня України. Саме ця обставина дала можливість відчувати, як народне мистецтво, ремесло було джерелом і тлом, на якому відбувався процес творення кам'яних хрестів, надаючи цим творам релігійного змісту і богословського сюжету, особливого народного світовідчуття.

Книга В.Малини "Кам'яні хрести в Україні XVIII - поч. XX ст. Онтологія. Типологія. Символіка. Функція" є працею, в якій вирішена важлива наукова проблема. Вона заповнює істотну прогалину не тільки в мистецтвознавчій літературі, але і в наших уявленнях про розвиток української культури, про генезис специфічно українських рис світосприймання й ментальності.

Тетяна Кара-Васильєва, доктор мистецтвознавства,
член-кореспондент Академії мистецтв України,
лауреат премії ім.Д. Щербаківського